

Breviarium Chronologicum Veteris Testamenti Rerum Gestarum

Ab Orbe condito Vsque ad Christum natum Synopses complectens.
Xenivm Academicae Sodalitati Dominorum, B.M.V. Annuntiatae Herbipoli
oblatum

Sacerdotium Ducale ... - Complectens Synopses Sacrae & profanae historiae
à fine captivitatis Babylonicae & Hebraeorum Ducum ac Persicae
Monarchiae initio usque ad Christum natum

Gartner, Michael

Herbipoli, 1697

Bella & bellis clari.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65122](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65122)

xandro & Alexandriam in Ægypto
metatus est, & instaurationi templi
Ephesini Dianæ præfuit.

☉☉ ☉☉ ☉☉ ☉☉ ☉☉ ☉☉ ☉☉ ☉☉ ☉☉ ☉☉

S. X. *Bella & bellis clari.*

Judæi septuagenariâ Babylonicâ
captivitate valde attriti & humilia-
ti sub jugo Persico, hâc ætate à bellis
inferendis conquieverunt: gentis suæ
reliquiis colligendis, urbi temploque,
& suis simul viribus reparandis inten-
ti, arma non sumpserunt, nisi foris ad
defendendos se adversus Samaritanos.

Igitur tantum memorabilia bel-
la, quæ apud gentes hâc ætate gesta
sunt, hîc referuntur.

Anno 3523. Cyrus à Tomyri Massa-
getarum regina (habitabant Massa-
getæ ad mare Caspium Araxe am-
conclusi) cum inæno exercitu caesus.

Anno m. 3526. Cambyses *Persarum*
regem in vincula conjecit, &
in custodia suburbana Memphireten-
tum:

tum, in tribus, quomodo affectus es-
 set, exploravit: primò misit filiam
Psammeniti cum alijs primæ nobilita-
 tis virginibus ad servile ministerium
 aquæ in hydria comportandæ, ad
 quod spectaculum rex vultu dejecto
 obmutuit: secundò filium ejus unà
 cum duobus Ægyptiorum millibus
 æqualis ætatis fune in collum injecto,
 ad supplicium abripi jussit, spectante
Psammenito, & profundo corde dolo-
 res premente: tertio amicum inti-
 mum, quem semper apud *Psammeni-
 tum* in lummis amoribus fuisse nove-
 rat, bonis omnibus exutum ostiatim
 mendicare coëgit: Quod cum videret
Psammenitus, ejusque viri sortem
 ægrius, quam filiz aut filii mortem
 ferret, ingentem ploratum edidit, &
 causam rogatus à *Cambyse*, respon-
 dit: *priora illa mala domestica majora
 fuisse, quam ut ea deslere posset: amici au-
 tem miseriam dignam fuisse lachrymarum
 & ejulatuum.*

G s Post-

Ægypti
 i templi
 250 250
 lavi.
 lonica
 familia
 à bellis
 entis suæ
 ploque,
 is inteu-
 si forte ad
 sa.
 liorabel-
 tate gesta
 ri Massa
 at Massa
 axe am-
 tu casus.
 Psamme-
 necit, &
 phireten-
 tum;

Post hæc Cambyſes triplici expeditione Africam domare aggressus eſt; prima ad verſus Carthaginem irrito conatu ſuſcepta, Phœnicijs adverſus coloniam ſuam pugnare recuſantibus. In ſecunda, quâ Ammonæos petebat, pugnam habuit cum ventis, qui magnis arenæ cumulis congeſtis quinquaginta millia virorum, ſcilicet ſelectum ſui exercitus obruerunt: in tertia contra Æthiopas cum fame ludantes, humanis corporibus pro comœatu ſubſtituti. Itaque ſine victoria Memphim repetit, relicto belli imperatoribus documento: *Summum opus imperatoris eſſe, non tantum pugnare ſed etiam facere, ut pugnare milites poſſint.*

Anno m. 3534. Babylon rebellans poſt novendecim menſum obſidionem, operâ Zopyri Dario regi ſubpugatur. Zopyrus iſte nares & aures deformiſſimâ mutilatione ſibi met præcidit, & ſimulato tranſfugio, quali indignè à Dario & injurioſè habitus eſſet, gratiam fidemque apud Babylonios eò uſque invenit, ut operâ eius contra Darium uterentur, creatâ ſummâ exercitus præfecturâ: quâ ille opportunitate uſus, cum urbi cla-

claves nactus esset, Dario urbem tradidit.

Anno m. 3536. Darius expeditionem suscepit in Scythas Europæos, totumque Orientem ad bellum cum Europa habendum excivit: sed ingentibus exordiis bellandi impar omnino exitus respondit; amissis enim hominum nonaginta millibus, retrocedere coactus, didicit, posse Deum uti ex parvis magna, sic ex maximis quibusque minima efficere.

Anno m. 3539. cœpit bellum Jonicum inter Persas & Jones Græcos, Histixeo Milesio incendente, quod Jonibus valde infaustum fuit: omnibus, quas habebant in Asia, tum urbibus, tum insulis amissis, & in Persarum potestatem redactis.

Histixeo autem id præmium cessit, quod ab ipsis Persis supplicio perfidiæ digno peremptus fuerit.

Anno m. 3562. pugnatum est ad Marathonem pugnam celeberrimam, ad quam Persæ trecenta millia, Atheni-

enses tantum undecim millia eduxerunt, sed Duce Miltiade, qui fuit producentis & octoginta novem millibus, quibus Athenienses Persis erant inferiores: nam victi Persæ & in fugam acti, victoriam nullâ temporum oblivione mergendam reliquerunt in mari.

Quanta fuerit pugnantium Atheniensium ferocia, colligere licebit vel ex uno facto *Cynegiri*, qui navem hostilem dextrâ, post sinistrâ, & tandem utraq; carens, dentibus prehensam detinuit, quasi victoriam fugientem occuparet, & stabilizandæ fortunæ anchora factus esset.

Anno m. 3574. Græci ad Salaminam de Persis celebrem victoriam reportarunt duce Themistocle. In hoc prælium Xerxes eduxit 3235220. gemino ponte instruxit Hellespontum, Athon suffodit, dixisset etiam flumina potantium multitudine epotata effundisse. Sed quid tantus apparatus, nisi Deus adspiret præliantibus? Xerxes cum tantis copijs victus, sparsâ per Græ-

Græciam Asiâque fugâ, docuit ho-
mines, sæpe eligi à Deo infirma, ut
confundantur fortia.

Anno m. 3575. terrestri prælio ite-
rum Persæ devicti ad Platæas in Bœo-
tia per Lacedæmonios & Tegeates,
ubi cæsus est *Mardonius* infensissimus
hostis Græcorum, & quidquid Persa-
rum erat in bello, deletum est: exin-
de Athenæ antea eversæ iterum repa-
ratæ sunt, & Athenienses *Themistoclis*
industriâ, *Cimonis* humanitate, & *Ari-
stidis* justitiâ in socios, maris sibi do-
minium stabiliverunt.

Anno m. 3590. *Cimon* dux Athe-
niensium valida cum classe in Asiâ
transgressus, ea damnâ illaturus Persis,
quæ Græciæ Xerxes trajecto Helle-
sponto intulisset.

Fuit illa classis navium trecentarum,
partim Atheniensium, partim urbium so-
ciarum, quibus Cariam & Lyciam occupa-
ret, quæ à Persis ad Græcos defecerunt,
Persæ quoque gemino exercitu, terrestri &
navali in Græcos pugnaverunt, & navali
quidem ad Cyprum, ubi cum fortiter diu
pug-

eduxerunt
uit pro
milli-
s erant
in fu-
orum
erunt
nienfi-
ex uno
dextrâ,
carens,
si victo-
bilitudine
Salami-
iam re-
In hoc
20. ge-
ontum,
flumini
ata esse,
m effu-
tus, nisi
Xerxes
arsâ per
Græ-

pugnatum esset, ad extremum victoria
 cessit Atheniensibus, qui multis hostium
 navibus afflictis & pessumdatis, plures quam
 centum in potestatem suam redegerunt,
 reliquis navibus ad Cyprum fugâ dilapsis.
 Milites quidem in terras evasere, naves
 autem propugnatoribus vacuæ in manus
 Græcorum venere: quibus *Cimon* magnâ
 arte in hostium perniciem usus est. Cum
 enim percepisset Persas stativa habere ad
 Eurymedontem fluvium Pamphyliæ, in na-
 ves fortissimos quosque suorum triaris &
 reliquo ornatu Persico instructos colloca-
 ut eos sub noctem venientes barbari pro-
 suis excipiant, figurâ & apparatu navium
 decepti; nocte autem obortâ *Cimon* mili-
 tem exponit, & pro amico receptus in
 castris barbarorum incredibilem stragem
 excitat. Cum autem scirent Persæ Græcos
 navali tantum exercitu esse instructos, Pi-
 sidas finitimos jam pridem sibi inimicos ex
 continenti & inopinato se adortos puta-
 bant: itaque ad naves quasi socios fugie-
 bant, ubi hoste reperto, ingenti strage
 mediis in tenebris affecti sunt; postera de
 inde luce trophæo illic erepto in Cyprum
 renavigant, geminâ victoriâ, navali alterâ
 & alterâ terrestri, uno in die potiti.

Fuit iste *CIMON* singularis virtutis:
 inter aliâ de eo *Plutarchus* memorat, quod
 cum

cum spoliis hostium opulentissimus evasis-
set, divitias suas in cives partiri iusserit.
Insuper fruges omnes agrorum suorum
egenis & peregrinis absumentas concessit,
& quotidie ingenti convivio plurimos pau-
peres pascere solebat. Admittebat intra
suos lares perinde atque in publico diversio-
rio inopes, ac præcipuè cives, ut Saturnia
tempora Athenienses renovata esse crede-
rent. Refertur etiam in parentem suum
Miltiadem tantæ fuisse pietatis, ut, cum
ille in vinculis, quibus captivus tenebatur,
obiisset, pro mortuo patre se vivum in vin-
cula dederit, ad vinculum cadaver patris re-
dimendum & sepulchro tradendum: unde
videtur Deus voluisse tantas virtutes insi-
gnis ducis tot victoriis coronare. Pudeat
Christianum pietatem non discere ab
Ethnico.

Anno m. 3623, ante Chr. 430. cond.
urb. 322. cœptum est bellum Pelope-
nesiacum, quod 27. annis gestum est
Spartanos inter & Athenienses com-
muni totius Græciæ clade.

Fax prima & potissima tanti belli extitit
Pericles tam manu promptus, quam linguâ
facundus, qui suis civibus dominatum in
Græcia, & sibi Athenis primatum instrue-
bat, æquè cupidus gloriæ militaris, quàm
ratio

rationibus reddendis obnoxius. Unde quibus poterat ignibus Athenienses inflamabat, ad Spartanos, qui libertatem Græciæ ab Atheniensibus violatam prætexentes arma corripuerunt, lunditus exscindendos; sed modicam inde gloriam retulit inceptor belli cruenti Pericles, qui altero statim anno peste, quæ Athenas depopulata est, decessit. Neque tamen cessatum est à bello, ut duplex scilicet belli ac pestis calamitas sæviret, Alcibiade, Periclis ex sorore nepote armis omnia involvente.

Alcibiades erat juvenis turbulentus & fortis, qui interceptos Spartanorum legatos missos ad Persarum regem interfici, & in profundas fossas præcipitari iussit, in ultionem aliquorum Atheniensium, qui eodem modo Lacedæmone tractati fuerant. In varia fortuna semper audax, ab Atheniensibus ad causam dicendam citatus ad Spartanos confugit. A Spartanis revocatus, Athenas redijt, & quasi Deus de cælo allapsus receptus est; mox tamen iterum, ut primò ejectus & transfuga ad Persas factus, curante Lysandro interfectus est.

Anno

Anno m. 3649. pugna ad Ægæos Potamos Lysandrum inter & Cononem ducem Atheniensium commissa, finem fecit funesti belli Peloponesiaci, cum irreparabili Atheniensium clade; deperditis enim 180. navibus perdiderunt simul socias urbes & maris imperium, Conone ad Evagoram Cyprium fugiente. Ipsæ Athenæ à Spartanis obsessæ, ac captæ Lysandro victori permissæ sunt, à quo portu, muris & legibus spoliatæ, novas leges & triginta rectores seu dominos acceperunt, constitutis pro alijs urbibus decem viris, quasi Athenæ alijs urbibus tribus pares essent, ut triginta viris gubernari necesse esset.

Sic tandem humiliata tumidagens per tyrannos triginta (qui cum potestate prærant) ita direpta bonis, exhausta cædibus, ut plures cives octo mensibus per pacem raptos lugeret, quàm gravissimo bello tot annis. Lysander autem Lacedæmonem navigavit cum spoliis innumerabilibus & immensis thesauris pecuniarum : quam summam Diodorus scribit fuisse mille & quingentorum talentorum.

Inde

de qui
nflam
rtatem
oræte
exscin
retulic
altero
popu
fatum
estis
li ex
te.
entus
orum
em in
æcipi
orum
Lace
varia
enien
tus ad
nis re
i Deus
nox ta
trans
Lysan
Anno

Lyfander rei præclarè geftæ fuccèffibus elatus, cùm jam Græciæ imperium Lacedæmonijs fubjeciffet, confilium quoque in regnum Heraclidarum antiquandi, & populi electioni permittendi, ratus, fi id obtinuiffet, fe ob rerum geftarum magnitudinem in regem electum iri. Neque abfurdè regnum ambiebat apud populum, qui illum jam divinis honoribus afficiebat per fummam affentationem. *Fefia* enim *Lyfandream* pro Junonijs celebrabantur, jamque aræ illi ceu Deo erigebantur, jam victimæ immolabantur, aliaque id genus in novi Dei honorem fiebant. Occulta autem hæc Lyfandri confilia (neque enim detecta fuit, nifi poft mortem inventâ apud eum concione, quam de eo argumento fcripferat) evertit certiffima felicitatis comes invidiæ *Agèfilæus* enim, qui poft *Agim* regium thronum apud Spartanos confcenderat, animadvertens, quòd multa hominum turba feftaretur Lyfandrum, quibus potuit modis, alas fuccidit, & in ordinem redegit; quanquam adhuc uteretur fortitudine ejus & militari fcientiâ, quam etiam pro Lacedæmonijs fideliter impendere ufque ad ultimum vitæ non deftitit, ad *Haliartum* Bœotiæ urbem; cujus occupandæ intemporeftivo ardore accenfus (non exfpectatis *Pæufaniæ* copiis in fuppetias adductis) cum

The

Thebanis præcoce pugna conflixit & interfectus est.

Fuerunt Spartani tam benevoli in Lysandrum, ut, cum inventa esset illa oratio, quam suaserat populo regni ab Heraclidis auferendi mutationem, Agesilao auctores fuerint, permoverintque, ne proferret in lucem orationem illam, sed ad parcendum nomini viri de reip. tam bene meriti, unam cum auctore sepulchro defoderet. Ex eo quoque tum populi gratitudo in Lysandrum, tum Lysandri gloriosa paupertas laudem summam promeretur, quod post mortem deprehensum fuerit, rem suam familiarem ex ingenti pecunia bellis parta, ex tanta potentia, ex tot urbium clientela ne obulo quidem locupletiores reddidisse, cumque proci, qui nuptias filiarum ejus ambiebant, inopia ejus post vitæ exitum modo erumpente, nuptiis renunciassent, Ephori id indignè ferentes multam indixerunt, quod eum, quem arbitrabantur pecuniosum, coluissent: justum autem & probum ex tenuitate compertum repudiassent.

Anno m. 3659. in Peloponneso ad Nemeam fluvium à Spartanis contra Thebanos eorumque socios acriter pugnatum est: victoriam non incruentam

tam obtinuere Spartani Lacedæmonij; sed vice versâ classe victi sunt à Conone & Pharnabazo, illo Græcis navibus, isto Phænicij præposito: Diodorus ait 50. triremes à Lacedæmoniis amissas esse, *Periarctum* classis præfectum occubuisse, *classem* reliquam fugâ ad *Cnidum* dilapsam. Agefilaus autem ex Asia revocatus in patriam (Græcis scilicet passim exurgentibus contra Lacedæmonios) vicit Thessalos equestri pugnâ, & ad Coronæum Thebanos: ubi ipse quoque multis vulneribus affectus Delphos delatus est; sed Spartanorum vulnus, navali pugnâ inflictum, hiscè victoriis non sanabatur. Ex eo enim tempore maris imperium amiserunt, & Conon mirâ solertiâ & felicitate cû Atheniensibus totam oram Laonicam circumvectus, damnis undique Spartanos afflixit, & urbibus ac provinciis exiit, donec à Teribazo Persa ad regem delatus, quòd copiis Persicis, Atheniensium ditioni urbes ad-

junge.

jungeret, adeoque regi injurius esset,
in vincula conjicitur.

Auro apud Teribazum id effecere Lacedæmonij, ut Cononem adeo sibi fatalem, si armis non possent, fraude saltem tollerent è medio; & votis Lacedæmoniorum mors Cononis respondit; nam in vinculis perijt vir patriæ amantissimus. Eadem fata Thrasybulo Atheniensium quoque duci fortissimo evenere: his enim ducibus sublatis Spartani regis Persici amicitiam & armorum societatem per Teribazum sese obtenturos confidebant; nec spes fefellit: nam anno 365. Græcos inter & Persas conciliatos magnâ contentione pax recepta est.

Anno m. 3667. Lacedæmonij iterum belli flammam excitant, Cadmæam Thebanorum arcem per ducem Phæbidam occupant, miscent omnia, ut imperium Græciæ sibi usurparent; sed paulò post pœnas dederunt ambitionis.

Anno 3676. Thebanos inter & Lacedæmonios gravissimum bellum Bœotium exarsit, cum Thebani arcem Cadmæam, felici stratagemate usi, recuperâssent.

Do-

Dominabantur Thebis septem prætores militares, quos Polemarchos vocabant, contra quos septem exules de Tyrannide extinguenda conjurant, qui cætera inermes, sicas tantum secum sumunt, Thebanumque agrum nocte ingressi, proximo die latuerunt, vesperi more rusticorum tarde redeuntium in urbem ingrediuntur, & eam noctem, diemque proximum se in ædibus *Charonis* continent: interim *Phillidas* (qui caput erat conjurationis) Polemarchis festum Veneris celebrantibus, jamque cænatæ & vino incalescentibus, promissarum muliercularum loco, conjuratos muliebri habitu introducit, famulis omnibus aliò callidè ablegatis. Cùmque singuli conjurati apud singulos collocati essent, cum primum assidere jussi sunt, quisque suum Polemarchum sicâ confodit, inde carceres adeunt, & specie adducendi rem vinculis constringendum admissi, custodem carceris interficiunt, vinctos solvunt, armis instruunt, eisque se cives, per præconem evocati, & de Tyrannorum cæde admoniti, mox conjungunt, tum reliquos exules & auxilia Atheniensium ad arcem expugnandam evocant, obsident, & deditione factâ recipiunt. Post hæc acerrimis præliis pene attriti conciderunt, aut saltem non procul à casu esse cœperunt.

Anno

Anno m. 3683. ad Leuctra victi sunt Lacedæmonij, quos superba de se ipsis præsumptio in ruinam coniecit. Thebanis enim suam rem sollicitè curantibus Cleonbrotus rex cum Spartanis suis poculabatur, nec de pugna deliberavit, nisi post longiorem potum: unde Thebanis facile erat de temulentis, improvidis & præsumptuosis triumphare, præsertim duce Epaminondâ vigilantissimo & peritissimo.

Nuncius rei tam malè gestæ Lacedæmonios adeo non affixit, ut nequidem ludos interromperent, quos tunc celebrabant, quin potius, qui suos in bello amiserant, nitidi ac læti postridie in publico versabantur, quasi ingenti honore affecti, quòd suos patriæ saluti consecrassent: quorum autem cognati superstites fuisse numerati sunt, illi tristi & lugubri vultu obambulabant, rati eos fugâ aut ignaviâ evasisse.

Eodem anno iterum ad Mantinæam, Thebanos inter & Spartanos pugnatum: ubi Spartani iterum cæsi, sed & Thebani in Epaminonda, stragem

gem magnam perpeffi, quando unum occubuit, qui erat adinftar plurium millium.

EPAMINONDAS enim modestiâ & virtute dux erat nobiliffimus, qui omnes Græcos suffragante Tullio animi dotibus superavit, in fummo imperio cultor paupertatis, & fimul litterarum scientiffimus. De morte ejus perhibent hiftorici præcipui, eum multis jam telis appetitum, lethale vulnus accepiffe, haftiliq; tracto & ferro in corpore relicto, acerbitate vulneris subactum, prolapsum effe, & vivum in castra reportatum; cumq; medici accerfiti affererent, quàm primùm corpore telum extractum effet, mortem certiffimè fecuturam, evocatum ad fe armigerum rogaffe, num clypeus fuus falvus fit, quem cum ille ostenderet, rurfum rogaffe, utri vicerint? cumq; respondiffet, viciffe Thebanos, jam tempus est, inquit, moriendi, statimq; ferrum juffiffe fibi extrahi; & amicis cum lachrymis quærentibus, an liberorum expers libenter mori poffet? filias fe duas, aut relinquere, fcilicet victoriam ad Leuctra, & ad Mantinæam: atque his dictis, haftæ mucrone educto animam efflavit.

Anno m. 3692. ortum suum habuit bellum Megapolitanum, quo pluri-

mæ

in Asia provincie cum Præfectis
suis adversus Persam defecerunt, &
nutavit cum Ocho crudeli rege Persi-
cum imperium, nisi duces, qui defe-
cerant, variè se prodidissent.

Anno m. 3694. Dionysius dictus
junior à *Dione* propinquo suo regno
expellitur: rectius dixeris pulsum à
propriâ socordiâ & timiditate, quam
ab hoste: habebat enim regnum mu-
nitum quingentis navibus & militum
plùs centum millibus instructum, ni-
hilominus die tertiâ ab appulsu Dio-
nis regno exiit, neque *Dio* tamen
illud diu retinuit: nam plebis levitate
& *Calippi* amici proditione cæsus est.
Dionysius autem sceptrum cum pue-
rili ferula mutavit, Corinthi Ludima-
gistrum agens.

Expertus hic est exemplo suo, quod pa-
ter ejus Dionysius Siculus senior docuit as-
sentatorem *Damoclem*: regibus ac præcipuè
tyrannis, quos subditorum benevolentia
non munit, semper formidolosum è filo re-
mi pendentem vindicem gladium immine-
re, etiam dum convivantur, & ignaviâ tor-

H pes

persecunt; quanquam ipse senior Dionysius non ferro, sed crapulâ mortuus sit, Exemplum dedit tamen tyrannis semper metuendum esse.

Anno m. 3697. Phocenses *Philo-melo* suatore Delphicum Apollinis fanum diripuerunt, *Agathocle* principatum athenis obtinente. Sacrâ pecuniâ potiti statim totâ Græciâ copias contraxerunt: quos Thebani bello aggressi, decem continuos annos alternante victoriâ divexârunt. *Phlometus* in fuga, cum se ex arduo saxo præcipitem dedisset, exanimatus est; quod supplicij genus jam antè à iudicibus Græciæ in ejus factionem fuerat constitutum. Quibus calamitatibus hoc bello sacro, sic enim appellabant, fuerint provinciæ affectæ, plurimæ solo æquatæ urbes ostenderunt.

Anno m. 3703 *Ochus* in Phœnicem movit, qui pridem defecerant: Sidonem obledit, & à *Mentore* Græcorum duce aliquamdiu fortiter propugnatam, sed demum ab eodem proditam occu-

occe
lute
urbo
ph
retu
Che
nier
pun
riun
est.
fort
Mac
ind
duc
cto
stuc
fact
em
in fi
lipp
Ath
The
Et
imp

occupavit, in qua Cives desperatâ salute se cum liberis & uxoribus, incensâ urbe, ad 40. millia flammis absumplerunt; inde tota Phœnicia ab Ocho recuperata est.

Anno m. 3716. pugnatum est ad Cheronæum Bœotix urbem ab Atheniensibus & Thebanis contra Philippum; quâ pugnâ totius Græciæ impetium huic partum, & illis ademptum est. Anceps diu hæsit victoria sub fortissimis utrimque ducibus; hinc Macedones Philippo & Alexandro, inde Athenienses & Thebanos Lyfidâ ducente: diremitt tandem dubiam victoriam Alexander, qui accensus studio patri virtutem suam probandi, facto impetu oppositam Bœotix aciem perripit, & post multam stragem in fugam vertit, nec minus rex ipse Philippus Athenienses è statione depulit, Atheniensibus victis paritû à Philippo Thebani autem sævissimè habiti sunt. Et Philippus posthæc totius Græciæ imperator ad Persicum bellum desti-

H 2 natus

natus est, sed in medio fortunæ cursu
concidit, nondum anni unius Imperator,
in nuptijs, quas cum Cleopatra,
repudiatâ Olympiade Alexandri matre,
celebravit, ut dictum ætate præcedente.

Mirum ex qua gente & ex quo Principe
tanta Monarchia, ortum traxit: Macedones
enim sordida gens & obscura, vix
nomine nota, inquit Bussieres, Myris &
barbaris populis serviens. Ipse Philippus
Eurydice crudelissimâ fœminâ genitus,
quæ proprios filios Alexandrum & Perdicam
interfecerat; & Philippus ipse,
qui fratrum erat natu minimus per triennium
obses Thebis apud Epaminondam nullo in pretio.
Sed unde calamitas, inde felicitas; quippe sagacissimus
juvenis Epaminondæ virtutibus & disciplinâ
eruditus, in ipsa captivitate Thebis fabricare
didicit jugum, quo orbem premeret, & per
parricidia matris Macedoniæ regnum invenit,
& per regnum totius Græciæ imperium Alexandro suo
amplissimâ hæreditatem constituit.

Bella Romanorum celebriora V. mundi ætate.

Bellum Romanorum contra Latinos

nos anno 3559. dictatore Aulo post-
humo Regillense susceptum. Eduxe-
runt Latini 40. peditum & equitum
tria millia: Romani non nisi 24. millia
in pugnam armârunt; tantâ autem
clade affecti sunt Latini, ut ex tanto
numero vix decem millia reciperent,
plerisque ducibus occisis.

Dicuntur in hoc prælio duo juvenes hu-
mana specie augustiores pro Romanis visi-
bilitate pugnâsse, quos ipsi Castorem & Pol-
lucem fuisse opinati sunt; illudente nimi-
rum per præstigias dæmone, & sibi regnum
in gente futura orbis domina præparante:

Bellum Volscorum duce *Marcio*
Coriolano contra Romanos an. m. 3567
urb. cond. 266. ante Ch 486. Accentor
hujus belli infensissimi erat Coriola-
nus, qui à tribunis tyrannidis affecta-
tæ accusatus, à consule autem *Mi-*
nucio fortiter & eleganter, tametsi
frustra defensus, à tribubus exilij con-
demnatus est; itaque Româ expulsus
est vir optimè de Romanis meritis, qui
mox dispiciens ulciscendi viam, ope
Attij Tulli excitavit Volscos ad bel-
lum,

lum, pollicitus se tantum posthac
 ni eis allaturum, quantum antea dan
 ni intulisset, si in amicitiam & societa
 tem armorum se reciperent. Incepit
 exinde multa oppida puls Romanis
 Volscis subijcere, & quaquaversum
 Romanos infestare.

Quâ necessitate coacti Patres quinq[ue]
 Coriolano gratissimos viros elegerunt,
 qui de pace cum illo agerent: quorum sapi
 entissimam orationem ille mirâ ingenij se
 licitate refutavit remissisque legatis pro
 pius urbem cum exercitu accessit, ad quem
 Senatus alterâ legatione decem præstantis
 simos viros emittit, qui pacem ea condi
 tione offerrent, si deductis ex agro Roma
 no & Latino copiis eam peteret. At Mar
 cius è vestigio in urbem legatos rejectis
 minatus, nisi confestim viam relegendam
 pro exploratoribus habendos esse. Cui
 autem spei adhuc superesset aliquid flecten
 di Marcij, missa est tertia legatio sacerdotum,
 cum religioso vestium apparatu, sed irrita
 cum Marcius juberet Romanos imperatorem
 facere, nec aliter ad se reverti. Staterunt
 denique matronæ nobiles desperatum
 quin negotium Veturix sorori Publilix
 & Mar
 & ma
 filijs
 castra
 orator
 con
 ut in
 nore
 secut
 postu
 Vetur
 tuam
 prope
 dicer
 even
 conti
 nobis
 vere
 ipsa
 me
 clo
 nibu
 tur,
 ri in
 gens
 sci q
 tate
 Mar
 nim
 plex
 tibi

& matri Coriolani committere; itaque cum
 filijs & matronarum comitatu ad hostilia
 castra profectæ sunt cum Veturia Romanæ
 oratrices vultu, vestituque lugubri & ad
 commiserationem composito. Coriolanus
 ut matrem adesse sensit, magno cum ho-
 nore ac pietatis sensu eam excepit: tum
 secuta est multiplex ac vehemens utrinque
 postulatio, & negatio. Postremò fuit hæc
 Veturiæ conclusio, *quod si repuleris matrem
 tuam & inhonoratam dimiseris, quod tibi
 propterea malum eventurum sit, non possum
 dicere; auguror tamen cerie nihil prosperè
 eventurum. & Veturia, si coram tot testibus
 contumeliosam repulsam patiatur, non susti-
 nebit vel minimum spatium temporis supervi-
 vere, sed in conspectu omnium vestrum me
 ipsam interficiam, divasq; & furias tibi pro
 me vindices atq; ultrices relinquam.* Hæc
 elocuta humi se abjecit, & ambabus ma-
 nibus Marcij pedes amplexa deosculaba-
 tur, simul vim intolerabilem Marcij pecto-
 ri inferens: accessit quasi ex composito in-
 gens & longus matronarum ejulatus: Vol-
 sci quoque qui affidebant, spectaculi novi-
 tatem non ferentes, oculos averterunt. Ipse
 Marcus è sella profiliens correptam semia-
 nimem matrem elevavit, eamque com-
 plexus exclamavit: *vicisti mater, quod nec
 tibi bene vertet, nec mihi; nam patriam qui-*

dem servasti, pius verò & indulgentem si-
um perdidisti. Nec vanus augur fuit: cum
enim copias reduxisset, odium Volscorum
incurrit, à quibus in cōventu publico, præ-
sertim à factione Attij Tulli lapidibus obru-
tus est; quanquam imperatorio cultu orna-
tum honorificè sepeliverint.

Anno m. 3578. ante Chr. 475. com-
missa est pugna *Fabiorum* cum Etru-
scis ad Cremeram. Fuit hæc familia
Fabiorum clarissima & potentissima
inter Romanos: hæc ab Etruscis pro-
vocata propter castrum Crementis,
quod *Fabiorum* erat, audacis, quam
consultiùs propriis sumptibus adver-
sus Etruscos bellum instruxit, atque
congressa est, ita ut in uno confictu
sex supra trecentos ejusdem familie
milites patricij ordinis fortissimi viri
interierint; quæ quidem clades, ut Li-
vius scribit, *Fabiorum* familie quasi
exitium fuit: nam unus duntaxat ado-
lescentulus familie superstes relictus
est, qui postea belli domique repu-
blicæ maximo fuit adjumento, & in
hoc genus & nomen *Fabiorum* reho-
rescere cœpit.

Anno m. 3665. urb. cond. 364. ante Chr. 388. Galli à Romanis irritati cæde, quam *Fabius* eorum duci intulerat contra jus gentium, Romam imparatam expugnant, incendio & cædibus miscentes & vastantes omnia, nullo discrimine senum juvenumque interemptorum: & fuisset penitus mortua Roma, nisi spem servasset in Capitolij arce, quæ Gallorum armis apertis & iteratis insultibus inexpugnabilis perstiterat; occultis autem & nocturnis irruptionibus vix non succubisset, jamque sublustri nocte ad rupem in sublime perrepantes Galli tenebant muros, cum dormientibus custodibus clangor anserum *M. Manlium* excitavit, qui cum suis animosè hostes deturbavit. Sic repressi, & viribus insuper *Camilli*, quas colligerat, magna ex parte iterum attriti Galli, retrocedere vias suas coacti sunt, & Roma suis iterum ex cineribus eruta *Camillum* alterum

H 5 Ro-

Romulum ac servatorem triumpho publico condecoravit.

Arx porro Capitolij servatori suo Manlio paulò post fuit ultima ruina: cum enim populi studio confusus novas res moliri per immodicas largitiones compertus esset, datus est in vincula consulum & dictatorum jussu, à quibus per plebem ereptus, cum seditionem concitaret, captus iterum de saxo Tarpejo dejectus interit.

Anno 3675. contra Prænestinos dictator creatus *Quintus Cincinnatus* victores vicit, & urbes amissas recepit, ipsumque Præneste expugnavit, *Cincinnatus* autem die post vicésimo, quam dictaturam ceperat, deposuit, ad agrum suum reversurus: tantò diutius dignus honore, quo citius renunciavit.

Anno 3603. Romani à C. Pontio Samnite sub jugum missi sunt: sed anno sequenti eluta est ignominia per Papyriū ingenti victoriā quā Samnites iterum oppressere jugumq; exculsere.

Bellis & bellicis gestis clari
hæc ætate.

MUTIUS CORDUS cognomine
sca.

SCÆVOLA cum Porſenæ Hetru-
ſcorum regi morte illatâ ſtatuiffet
bello finem imponere, in caſtra Etru-
ſcorum diſſimulanter ingreſſus in
prætorium ſubiit: vidensq; ibi homi-
nem corporis proceritate & robore
inſignem, quem Regem putabat eſſe,
circumſtante magno armatorum nu-
mero (erat enim ſcriba regius, qui
tunc ſtipendia ſolvebat militibus)
ſtricto ferro interficit; compre-
henſus & ad regem deductus fa-
tetur, ſe ejus interficiendi cauſâ veniſ-
ſe; cumque rex ei ignes minitarerur,
ut proderet conſcios & conjuratos,
ille dexteram in foculum, qui ad ſacri-
ficium accenſus erat, inijcit, & tam-
diu ardere permittit, donec rex atto-
nitus rei miraculo, juffit ab igne amo-
veri Mutium, & in præmium tantæ
fortitudinis liberum dimiſit.

HORATIUS COCLES ſic dictus,
quòd in pugna oculum unum amiſiſ-
ſet, tantæ erat virtutis, ut ante pon-
tem conſiſtens totum exercitum ſolus
ſuſti-

sustineret, usque dum pons à tergo
dejectus transitum hostibus negaret;
tunc enim ipse in amnem sese, ut erat
armatus dejecit, & salvis armis ad su-
os enatavit.

CLÆLIA virgo Romana & aliquot
virgines regi Porſenæ à Romanis obſi-
des datæ obtentâ à custodibus licen-
tiâ, sese lavandi in flumine, generoso
ausu inter tela ruentia natatu flumen
superârunt, & ad Romanos incolu-
mes redierunt; cùm verò id privato
consilio factum à virginibus esset, &
fidei datæ repugnare, atque virtuti
Romanæ gentis maculam inspergere
visum esset, reductæ sunt in castra
Etruscorum, à Porſena tamen cum lau-
dibus & benevolè acceptæ, atque li-
bertati cum omnibus alijs captivis ob-
præclarum facinus restitutæ sunt.
Clælia etiam, quâ suadente facinus
ausæ sunt, generoso equo bellator
inſignibus phaleris ornato à Porſena
donata est.

MIL

MILTIADES DUX Atheniensium victorij clarissimus mortuus est anno 3563. ex vulnere femoris, quod accepit, cum maceriam, quam templum Cereris sepiebatur, horrore præoccupatus transfiliret. Scribunt alii invidiam populi ingrati damnatum, in vinculis obiisse, multam verò 30. talentorum filium ejus *Cimonem* solviffe.

CIMON filius *Miltiadis* à virtute patris haud degener partus, de quo jam supra *THEMISTOCLES* ARISTIDES dictus *Themis corporata* Atheniensium *ARTEMISIA

foemina fortissima, quæ pro Xerxe strenuè militavit, Mausolæi structurâ celebrata *FABIJ Romani *PAPYRIUS Romanus *QUINTUS CINCINNATUS dictus *agricola triumphalis* *PERICLES Atheniensis *ALCIBIADES Atheniensis *NICAS Atheniensis *DEMOSTHENES Atheniensis *LYSANDER dux Lacedæmoniorum *TIMELEON imperator Corinthiorum *XENOPHON dux Græ.

Græcorum, utramque simul Minervam complexus, apud Atticam fundens mel facundè perorando & aculeum fortiter pugnando. *

DERCYLLIDAS Spartanus. *
 AGESILAUS rex Spartanorum
 victoriarum semente fecundissimus *
 TISSAPHERNES Artaxerxis Mne-
 monis gener * FURIUS CAMIL-
 LUS Romanus Vejorum expugnator
 * CONON Atheniensis * Chabrias *
 ATTALCIDES Spartanus * MAN-
 LIUS *Capitolinus* Romanus * TIMO-
 THEUS Atheniensis Chyronides
 Gelon siculus Diomedis filius * Dux,
 cujus in dormientis suam fortuna
 urbes congerere dicta est * IPHI-
 CRATES Atheniensis arte & peritiâ
 militari inclytus * MANLIUS, qui
 Gallum provocantem duello vicit, &
 à raptō torque aureo *Torquati* nomen
 sibi & omnibus ex familia peperit *
 VALERIUS CORVINUS nomen
 adeptus, quòd Gallum provocantem
 ad duellum, spectante gemino exer-
 cita

